

AZƏRBAYCAN

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MİLLİ MƏCLİSİNİN ORQANI

№ 76 (8669) ÇƏRŞƏNBƏ, 14 aprel 2021-ci il

Qəzetin əsası 1918-ci ildə qoyulmuşdur

www.azerbaijan-news.az

Ilham

İlham Əliyev göstərdi ki, regionda söz sahibi Azərbaycandır

Prezident ADA Universitetində keçirilən “Cənubi Qafqaza yeni baxış: münaqişədən sonra inkişaf və əməkdaşlıq” adlı beynəlxalq konfransda iştirak edib

Aprelin 13-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev ADA Universitetində keçirilən “Cənubi Qafqaza yeni baxış: münaqişədən sonra inkişaf və əməkdaşlıq” adlı beynəlxalq konfransda iştirak edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, dünyanın aparıcı beyin mərkəzlərinin nümayəndələrinin iştirak etdiyi konfransı ADA Universitetinin rektoru, səfir **Hafiz PAŞAYEV** açaraq deyib:

- Zati-aliləri cənab Prezident, hörmətli konfrans iştirakçıları.

Bu gün bizim konfransda iştirakına və regionun gələcəyi ilə bağlı baxışını bizimlə paylaşmaq istəyinə görə Prezident İlham Əliyevə bütün iştirakçılar adından təşəkkürümü bildirməkdən şərəf duyuram.

Bizim universitet Prezident İlham Əliyev tərəfindən təsis edilib və o, hər zaman ölkədə təhsil sahəsində islahatların tərəfdarı olub. Onun Azərbaycanda müasir universitetlə bağlı baxışı və həmin universitetin elm və siyasətlə bağlı müzakirələrin aparılması üçün beynəlxalq platformaya çevrilməsi bizim bugünkü tədbirə tam uyğundur. Çünki ADA Universiteti bu konfransın əsas təşkilatçılarından biridir.

Cənab Prezident, Sizi universitetimizdə salamlayır, fürsətdən istifadə edib Sizi professor, müəllim və tələbə heyəti adından Qarabağ müharibəsində mühüm Qələbə münasibətilə təbrik etmək istəyirəm. Bu Qələbə nəticəsində Azərbaycanın beynəlxalq səviyyədə tanınmış torpaqları işğaldan azad edildi və ölkəmizin ərazi bütövlüyü bərpa olundu. Biz 30 il ərzində bu günlərin həsrətində idik və Sizin liderliyiniz və heyatlarını qurban vermiş qəhəmanlarımızın sayəsində Azərbaycan xalqı bu Zəfər sevincini yaşamışdır.

Hörmətli tədbir iştirakçıları, biz bu müzakirələri sizin Ağdama, Qarabağın azad olunmuş rayonlarından birinə səfərinizdən sonra keçiririk. Orada siz dağıntıların və Ermənistanın işğalının qorxunc nəticələrinin şahidi oldunuz. Müharibə başa çatıb və artıq indi Cənubi Qafqaz üçün inkişaf və əməkdaşlığa hesablanmış yeni baxışın formalaşmasına ehtiyac var ki, Qarabağın dünyanın ən gözəl bölgələrindən birinə çevrilməsi mümkün olsun. Bizim universitetin professor və müəllim heyəti siyasətlə bağlı müxtəlif toplantıların keçirilməsində iştirak etmiş və hökumətimizə yenidənqurma işlərində yardım etmək məqsədilə qaçqın və məcburi köçkünlərin doğma yurdlarına geri dönmələri mövzusunda ray sorğusu təşkil etmişdir.

İlham Əliyev göstərdi ki, regionda söz sahibi Azərbaycandır

Əvvəlki 1-ci səh.

Sizin töhfəniz və ideyalarınız bizim işimiz üçün faydalı olacaq. Sizə Bakıya səfəriniz və konfransınızda iştirakinizə görə təşəkkürümüzü bildiririk.

Cənab Prezident, bizə vaxt ayırdığınıza görə bir daha təşəkkür edir və böyük şərəf hissi ilə sözü Sizə verirəm.

Prezident İlham ƏLİYEV çıxış edərək dedi:

Sağ olun. Əvvəlcə, ADA Universiteti və onun rektoru Hafiz Paşayevə belə bir tədbirin təşkilinə görə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Şadam ki, nisbətən qısa bir zamanda ADA Universiteti Azərbaycanın aparıcı universitetlərindən birinə çevrilib və geniş beynəlxalq əlaqələrə malikdir. Həmçinin mənbə tədbir iştirakçılarına da minnətdarlığımı bildirirəm. Təşəvvür edə bilərsiniz ki, müharibədən sonrakı vəziyyət olduqca həssasdır. Aşağıdakı əməl olunsun da, münaqişədən sonrakı inkişafı bağlı çoxsaylı suallar var və bu konfransın mövzusu da münaqişədən sonra inkişaf və əməkdaşlıqdır.

Bir daha bütün iştirakçılara təşəkkür edirəm. Biz bunu yalnız regionda cərəyan edən hadisələrə marağın deyil, eyni zamanda, 30 il ərzində Ermənistanın işğalından əziyyət çəkən Azərbaycan xalqı ilə həmyaşıllığınızın əlaməti hesab edirəm. Münaqişədən sonrakı inkişaf mövzusunda toxunmazdan əvvəl başa düşülməlidir ki, bizim torpaqlarımız 30 ilə yaxın işğal altında olub. Biz ailə üzvlərini itirmiş, özlərini doğma yurdlarında yaşamaqla bağlı fundamental hüquqlardan məhrum edilmiş insanların taleyini bir kənara qoya bilərik. Biz Ermənistan ordusu tərəfindən törədilmiş vəhşilikləri unuda bilərik. Biz heç vaxt Ermənistan və qondarma "Dağlıq Qarabağ rejimi"nin rəhbərliyi tərəfindən törədilmiş Xocalı soyqırımını və günahsız qurbanların xatirəsini unutmayacağıq. Bu səbəbdən həmin yaddaşın bizimlə qalacağını anlamaya başladıq. Biz yaddaş qəbirlərində yaşayacağıq. Eyni zamanda, biz gələcəyə baxmalıyıq. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə dağıntıların miqyası bizim ən pis gözləntimizdən də qorxuncdur. Bizim şəhər və kəndlərimizdə ermənilər tərəfindən nələrin törədildiyi haqqında təşəvvürümüz var idi. Vaxtaşırı videomateriallər təqdim olundu, o torpaqlara səfər edə bilən xarici nümayəndələr tərəfindən məlumatlar verildi. Yeri gəlmişkən, belə bilirsiniz ki, o vaxtkı Dağlıq Qarabağa qanunsuz səfər edən cənablar, sizin səfər etdiyiniz ərazilərə gəlmək hüququndan məhrum idi. Vəziyyət Dağlıq Qarabağ inzibati vilayətinin ətrafında yerləşən Ağdam, Füzuli və digər rayonlara səfər etmək hüququndan məhrum idi. Səbəb ondan ibarət idi ki, Ermənistan hökuməti onların həmin ərazilərdə olan dağıntıları, işğalın, azərbaycanlılara qarşı olan nəfretin nəticəsindən şahidi olmasını istəmir. Aydıncı ki, həmin ərazilər Birinci Qarabağ müharibəsi dayandıqdan sonra vuran qoyulmuşdur, çünki müharibə gədə-gedə şəhər və kəndləri dağıtmaq mümkün olmasdı. Onlar bunu bilərdikdən, Azərbaycan mədəniyyətinin izini itirmək, bu torpaqları bizim yaddaşımızdan silmək və həmin ərazilərin mənsəyini dəyişdirmək məqsədilə ediblər. Beləliklə, burada Azərbaycan xalqının hissirləri başa düşülməlidir. Biz artıq həmin torpaqlara qayıdaraq işğalçı erməni qüvvələrinin bizim tarixi və dini abidələrimizi, şəhər və kəndlərimizi necə vuran etdiyinin şahidiyi. Bu işə münaqişədən sonrakı dövrdə addımlarımızın planlaşdırılması baxımından daha mühüm amildir. Siz hansı hadisələrin baş verdiyini yaxşı bilirsiniz. Siz proseslə maraqlanan şəxsləriniz və burada 30 illik işğalla bağlı geniş danışmağa ehtiyac duyuram. Mən burada çıxışımı dayandırmaq və müzakirələrə daha çox vaxt ayırmaq istəyirəm. Bir daha iştirakinizə görə sağ olun.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi - Prezident Administrasiyasının Xarici Siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri **HİKMAT HACİYEV**:

Sağ olun, cənab Prezident. İcazənizlə tədbirinizin sual-cavab hissəsinə keçməkdə istərdik. Burada 10 nəfərdən çox iştirakçı söz almaq arzusunun ifadə edib. Söz ATƏT-in Minsk qrupunun sabiq həmsədr, beynəlxalq ekspert Metyu Brayzaya veririlir.

ABŞ-in Atlantika Şurasının böyük elmi işçisi, beynəlxalq ekspert **Metyu BRAYZÖ**: Təşəkkür edirəm cənab Prezident, bu gün Sizinlə birlikdə olmaq mənim üçün şərəfdir. Sizi bu yeni dünyada görmək, çıxışınızdan qəytdəyinizə son məqama - Ermənistan və Azərbaycanda insanların yaşaması məsələsinə toxunmaq istəyirəm. Azərbaycan innovasiya, texnologiya və təktika ilə yanaşı, misilsiz cəsarət nəticəsində hələdici Qələbə qazanmışdır. Baziləri bəlkə də bunu dərk etməmiş, ancaq

Siz təmkinli şəkildə müharibə apardınız. Qarşı tərəfin mülki infrastrukturuna zərər və mülki vətəndaşlar arasında itki minimal səviyyədə olmuşdur. Siz müharibənin hərbi fazasını Şuşadakı Qələbənizdən sonra dayandırmaq strategiyə baxış nüməyis etdirdiniz. Müharibə zamanı vurulan hədəflər, əslində, illər boyu aparılmış danışıqların, ilkin razılaşmaların, 2009-cu ildə razılaşdırılmış baza prinsipləri ilə uzlaşdırıldı. Yegane istisna Dağlıq Qarabağın hüquqi statusu ilə bağlıdır. Onun da səbəbi odur ki, Ermənistan münaqişənin dinc yolla həllini qəbul etmədi və nəticədə müharibədə məğlub oldu. Mənim sualım belədir: Ermənistan dərk edir mi ki, Siz müharibənin təmkinli şəkildə apardığınız və bu, bir müddətdən sonra xalq arasında həssas barışıqla nəticələnə bilər? İkinci sualım isə tədbirin sonunda bizimlə fotoşəkil çəkməkdə istəyiniz varmı?

Prezident İlham ƏLİYEV: Əlbəttə, çəkməkdədir. Çıxışınız görə sizə təşəkkür edirəm. Siz danışıqlar prosesində birbaşa iştirak edən şəxs olmusunuz, bizim və Ermənistanın mövqeyinin nədən ibarət olduğunu yaxşı bilirsiniz. Azərbaycanın mövqeyi hər zaman konstruktiv olub. Sizin keçmiş həmkarlarınız - Minsk qrupunun Fransadan və Rusiyadan olan həmsədrləri ilə görüşlər zamanı qeyd olundu ki, Azərbaycan münaqişənin tezliklə həllini tələf edən id, çünki əziyyət çəkən tərəf də biz idik. Danışıqlar zamanı mənə güclü bir hiss var idi və mən bunu sizlərə deyirdim ki, Ermənistan münaqişənin həllini istəmir və bunun üçün elindən gələni edir. Biz torpaqları azad edəndən sonra orada 100 milyonlar dollar hesabına başa gəlmiş nəhəng istehkamlar, minalanmış sahələr və müdafiə sədlərinin qurulduğu şəhər sahidi oldu. Aydıncı ki, onlar bunu torpaqlarımıza əbədi işğal altında saxlamaq üçün etmişlər. Onların taktikası, danışıqlarda iştirak etmək, müəyyən məsələlərə razılıq vermək, digərlərini qəbul etməyərək prosesin imitiasiyası ilə məşğul olmaqdən, hələdici qərar verməyə gəldikdə isə geriyyə addım atmaqdan ibarət idi. Mən burada əvvəlki hökuməti nəzərdə tuturam. Bu, Fransada Rambuye görüşündə baş vermişdi. 2009-cu ildə Ermənistan Dağlıq Qarabağın ətrafında olan rayonların Azərbaycanı qaytarılmasını və dinqararası statusunu gələcək danışıqlar predmeti olmasını nəzərdə tutan münaqişənin həlli formulasını rədd etdi. Yeni, məsələ bu yerdə idi və siz bunu çox yaxşı bilirsiniz.

Bizim müharibə zamanı davranışımızda gələcəyə, artıq müharibənin ilk günlərindən bəlli idi ki, Azərbaycan yalnız XXI əsrin müharibəsini deyil, eyni zamanda, yeni mənsəvi qaydalar əsasında döyüş aparır. Mən hərbiçilərimizə verdiyim ilk əmrlərdən biri ləyaqətlə, təmkinlə davranmalı və mülki vətəndaşlara zərər verməməyə maksimum çalışmaq qəbul etdim. Bunun nəticəsində Ermənistan tərəfindən mülki vətəndaşlar arasında itkiləri 40 nəfərdən az oldu. Biz ərazilərimizi azad eddik və bu ərazilərin bir hissəsində qanunsuz məskunlaşma aparılmışdır. Beləliklə, bizim hücum əməliyyatlarımız və texniki vasitələrimizin yegane hədəfləri hərbi hədəflər idi. Həmin 40 nəfər mülki erməninin böyük bir hissəsi də hərbi əməliyyatlarda iştirak edənlər idi. Bu mülki vətəndaşlar hərbi hissələrdə çağırılmış və əməliyyatlara cəlb olunmuşdular. Ermənilər tərəfindən tərk edilmiş mülki vətəndaşlara olan münasibətimiz də bizim humanist siyasətimizin və ordumuzun humanist davranışının təzahürüdür. Məsələn, Hadrut bölgəsində bir neçə yaşlı insan tərk edilmişdi. Bizim hərbiçilər oraya gəl-

dikdə bu insanlar qorxu içərisində idi. Həmin ermənilər keçmişdə azərbaycanlıların arasında yaşadıklarına görə Azərbaycan dilində səlis danışıyorlardı. Daha sonra biz Qırmızı Xaç Komitəsinin iştirakı ilə onları təhvil vermək istəyən Ermənistan imtina etdi. Yaşlı insanların birinin səhəti pis idi və onlar dedilər ki, biz onu qəbul etmirik. Beləliklə, həmin şəxs Qırmızı Xaç Komitəsinin iştirakı ilə Azərbaycanca xəstəxanaya yerləşdirildi.

O ki qaldı bizim müharibə zamanı davranışımız Ermənistan tərəfindən düzgün qiymətləndirilməmiş sualına, mənim cavabım xeyridir və bu, çox təəssüf doğuran həddir. Biz münaqişədən sonrakı inkişafdan danışmaq və gələcək barışıqla əlaqədar əsaslı elementlər üzərində diqqətimizi cəmləşdirə bilərik. Lakin Ermənistan qədar uzun müddət dövründə Azərbaycanı qarşı demonizasiya siyasəti, uydurmalara, azərbaycanlılara düşmən, Azərbaycanın isə sanki Ermənistan və Qarabağın işğal edən formata təqdimatı hökm sürür ki, cəmiyyətin bunun əksini dərk etməsi üçün vaxt tələb olunacaq. Yalnız müharibə zamanı deyil, yaxşı bilirsiniz, Azərbaycanın mövqeyi hər zaman konstruktiv olub. Sizin keçmiş həmkarlarınız - Minsk qrupunun Fransadan və Rusiyadan olan həmsədrləri ilə görüşlər zamanı qeyd olundu ki, Azərbaycan münaqişənin tezliklə həllini tələf edən id, çünki əziyyət çəkən tərəf də biz idik. Danışıqlar zamanı mənə güclü bir hiss var idi və mən bunu sizlərə deyirdim ki, Ermənistan münaqişənin həllini istəmir və bunun üçün elindən gələni edir. Biz torpaqları azad edəndən sonra orada 100 milyonlar dollar hesabına başa gəlmiş nəhəng istehkamlar, minalanmış sahələr və müdafiə sədlərinin qurulduğu şəhər sahidi oldu. Aydıncı ki, onlar bunu torpaqlarımıza əbədi işğal altında saxlamaq üçün etmişlər. Onların taktikası, danışıqlarda iştirak etmək, müəyyən məsələlərə razılıq vermək, digərlərini qəbul etməyərək prosesin imitiasiyası ilə məşğul olmaqdən, hələdici qərar verməyə gəldikdə isə geriyyə addım atmaqdan ibarət idi. Mən burada əvvəlki hökuməti nəzərdə tuturam. Bu, Fransada Rambuye görüşündə baş vermişdi. 2009-cu ildə Ermənistan Dağlıq Qarabağın ətrafında olan rayonların Azərbaycanı qaytarılmasını və dinqararası statusunu gələcək danışıqlar predmeti olmasını nəzərdə tutan münaqişənin həlli formulasını rədd etdi. Yeni, məsələ bu yerdə idi və siz bunu çox yaxşı bilirsiniz.

Bizim müharibə zamanı davranışımızda gələcəyə, artıq müharibənin ilk günlərindən bəlli idi ki, Azərbaycan yalnız XXI əsrin müharibəsini deyil, eyni zamanda, yeni mənsəvi qaydalar əsasında döyüş aparır. Mən hərbiçilərimizə verdiyim ilk əmrlərdən biri ləyaqətlə, təmkinlə davranmalı və mülki vətəndaşlara zərər verməməyə maksimum çalışmaq qəbul etdim. Bunun nəticəsində Ermənistan tərəfindən mülki vətəndaşlar arasında itkiləri 40 nəfərdən az oldu. Biz ərazilərimizi azad eddik və bu ərazilərin bir hissəsində qanunsuz məskunlaşma aparılmışdır. Beləliklə, bizim hücum əməliyyatlarımız və texniki vasitələrimizin yegane hədəfləri hərbi hədəflər idi. Həmin 40 nəfər mülki erməninin böyük bir hissəsi də hərbi əməliyyatlarda iştirak edənlər idi. Bu mülki vətəndaşlar hərbi hissələrdə çağırılmış və əməliyyatlara cəlb olunmuşdular. Ermənilər tərəfindən tərk edilmiş mülki vətəndaşlara olan münasibətimiz də bizim humanist siyasətimizin və ordumuzun humanist davranışının təzahürüdür. Məsələn, Hadrut bölgəsində bir neçə yaşlı insan tərk edilmişdi. Bizim hərbiçilər oraya gəl-

etmədən gücləndirilməsi baxımından işlər görə bilər. Siz qeyd etdiniz ki, münaqişə başa çatıb. Bu məna və vətəndaş cəmiyyətləri sülhün möhkəmləndirilməsi və regionda yeni baxışla bağlı hansı rol oynaya bilər? Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham ƏLİYEV: Həssas edirəm ki, onlar mühüm rol oynaya bilərlər. Xüsusilə də mənim Ermənistanın siyasətindən tələffüzümün haqqında fikirlərmin fonunda. Burada barışın məqsədilə addımların atılması üçün vətəndaş cəmiyyətinin fəallığı ilə bağlı geniş imkanlar mövcuddur. Sizin də bununla bağlı bəlkə məlumatınız var - Ermənistanın vətəndaş cəmiyyətinin çox azsaylı nümayəndələri var ki, Azərbaycanla sülh bərabərində danışıq. Belə fikir söyləyənlər isə ictimaiyyətlərə, bəzən fiziki hücumlara məruz qalırlar. Onlara xeyənlər deyirlər və erməni siyasətçiləri onları türk adlandırırlar. Bu isə onların yerdəyişməsi deməkdir. Yeni, siyasətçilərə onlara hədə-qorxu gəlirlər. Biz, həttə münaqişə dövründə vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələri arasında körpü yaratmaq cəhdləri etmişik. İki dəfə belə bir nümayəndə heyəti Ermənistan və Qarabağda səfərdə oldu. Onlar da Bakıya səfər etdilər. Lakin vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndələri, jurnalistlər və parlament üzvlərinin ikinci səfərinə sonra erməni tərəfi bunu dayandırdı. Mən Ermənistanın ozamanki prezidenti Sarkisyanın yanında olduğunu ki, bunu niyə dayandırdınız, cavab verə bilmədim. Sonra məlum oldu ki, onlar müəyyən xeyənlərə, müəyyən əməkdaşlıq elementlərinin yarana biləcəyindən qorxurdular. Yeni, onlar hər zaman buna mane olurdular. Ancaq indi onlar fərqli vəziyyətdədir. Biz mesajlarımızı Ermənistan cəmiyyətinə çatdırmaq imkanımız olmalıdır. Bu baxımdan resurslar məhduddur. Ermənistanı itimahi mühitə hökumət tərəfindən ciddi nəzarət edilir və dediyim kimi, Azərbaycanla bağlı deyilən istənilən məsələ söz xəyanət hesab olunur. Bu səbəbdən, beynəlxalq təşkilatlar, xüsusilə də münaqişədən sonrakı dövrdə barışıq və münasibətlərin normalaşdırılması, habelə etimad quruculuğu tədbirləri sahəsində təcrübəsi olanlara daha fəal ola bilərlər. Bu işdə QHT-lərin rolu böyük ola bilər və Azərbaycan bu məsələdə QHT-lərlə çalışmaq hazırdır.

İtalya Beynəlxalq Siyasət Araşdırma İnstitutunun kiçik elmi işçisi **Karlo FRAPPI**: Təşəkkür edirəm, cənab Prezident, iştirakımdan şərəf duyuram. Mənim sualım yenidən qurma ilə bağlıdır. Siz Azərbaycan tərəfindən bu işdə Səbəbən kömək edə bilərsiniz? İtalya-Azərbaycan münasibətlərini xüsusə qeyd etmək istəyirəm. 2020-ci il münaqişələri üçün mühüm il olmuşdur. Mən "Canub qaz dəhlizi"nin, nəhayət, istifadəyə verilməsini nəzərdə tuturam. Ancaq zənnimə, burada söhbət daha geniş məsələlərə aiddir. Sizin ötən ilin fevralında İtalyanı dövlət səfəriniz dönuş nqətsəti olmusdur. Səfər zamanı "Çoxöçülü Strategiyə Tərəfdaşlığın gücləndirilməsinə dair Birge Bayannamə"nin imzalanması ilə İtalya ilk dəfə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə sadıqlığını vurğuladı. Bu, İtalyanın ötən illər ərzində apardığı siyasətdən və Avropa İttifaqına üzv olan bezi dostlarımızın siyasətdən uzaqlaşması demək idi. Həmin öhdəlik müharibədən sonra da rəsmi olaraq yenidən vurğulandı. İtalyanın yüksək rütbəli rəsmilərdən ibarət nümayəndə heyətinin azad olunmuş ərazilərə səfərinə sonrakı, cənab Prezident, Siz qeyd etdiniz ki, Azərbaycan yenidən qurma işlərində İtalya ilə sıx əməkdaşlıq etmək əzmindədir.

Mənim sualım belədir: hazırda vəziyyət necədir və gələcəyə bağlı gözləntilər nədən ibarətdir? İtalya təkcə yenidənqurma prosesində deyil, barışıq mövzusunda da necə kömək edə bilər? Sağ olun.

Prezident İlham ƏLİYEV: Təşəkkür edirəm. İkitərəfli tərəfdaşlığımızla bağlı sizin dediklərinizlə tamamilə razıyam. İtalya bizim yaxın dostumuz və tərəfdaşımızdır. Mən ötən il İtalyaya dövlət səfərimi yaxşı xatırlayıram. Bildiyiniz kimi, ondan önce İtalyanın Prezidenti cənab Mattarella Azərbaycan dövlət səfərinə gəlmişdi. Mənim səfərim strateji dialoqu davamı idi. Qeyd etdiyiniz kimi, bu strateji tərəfdaşlıq bağlı sənəd imzalandı. Bu, ikinci belə bir sənəd idi. Birincisi, bir neçə il ondan önce imzalanmışdı. Bu, bizim qarşılıqlı sadıqlığımızı nümayiş etdirir.

Qeyd etdiyiniz kimi, biz İtalyaya münaqişənin həlli ilə bağlı birmənalı və ədalətli yanaşmaya görə minnətdarıq. Biz bilirik ki, bu mövqeyi aydın ifadə etmək o qədər asan məsələ deyil, xüsusilə də Avropa İttifaqı ailəsində Ermənistanın güclü tərəfdaşları var. Onlar hər zaman münaqişə qurbanı ilə işğalçı qüvvələrin niyyətini qaymağa çalışırlar. Yeni, mövqeyiniz bu əməkdaşlığın vacib əlaməti olub. Onu da deyə bilərik ki, biz artıq Avropa İttifaqının 9 üzvü ilə strateji tərəfdaşlıq haqqında sənədlər imzalamışıq və zənnimə, İtalya ilə olan təcrübəmiz onları bu işə həvəslandırır.

Bizim siyasi əlaqələrimiz əladır. Biz güclü əməkdaşlıq davam etdiririk. Bu əməkdaşlıq müharibə zamanı və müharibədən sonrakı dövrdə sıxaqdan keçib və qeyd etdiyiniz kimi, İtalya nümayəndə heyətinin azad olunmuş ərazilərə səfəri tərəfdaşlıqdan dəstəyin növbəti əlaməti hesab edilmişdir. Yenidənqurma ilə bağlı planlaşdırılan ilk günlərdən biz İtalya şirkətlərini dəvət etdik. Bu dəvət İtalyanın ölkəmizdəki səfirliyi vasitəsilə edildi. Yeri gəlmişkən, artıq fəallığı müddətini başa vurmaşsınız İtalyanın maraqlarının və İtalya işğuzar dairələrini ölkəmizdə təşviq baxımından olduqca fəal idi. O, Azərbaycanın yaxşı dostu idi. Beləliklə, biz İtalyanın ölkəmizdəki səfirliyinə müraciət edərək İtalyan şirkətləri ilə bağlı tövsiyələri verməyi xahiş etdik. Bizim əvvəlki illərdə İtalyan şirkətləri bəzi İtalyan şirkətləri ölkəmizdə böyük layihələr icra edəblər ki, buna neft-kimya, neft əməliyyatı, tikinti və məmarlıq layihələri daxildir. İşə artıq start verilib və biz İtalyan şirkətlərinin iştirakını genişləndirmək arzusundayıq.

Mən bildirmişdim ki, müharibədən sonra biz dost ölkələrdən olan şirkətləri dəvət edəcəyik. Bu, təbii haldır, çünki müharibə bitən üçün kimin-kimi olduğunu aydın göstərir. Əlbəttə, bizim bu və ya digər ölkənin mövqeyi ilə bağlı müəyyən ehtimalları var idi, ancaq 100 faiz əminlik yox idi və burada müharibə hər şeyi aydın göstərdi. İtalyan şirkətlərinin artıq dəvət edildiyi sahələr gələcəkdə, biz muzey və müharibə memoriallarının yaradılması sahəsində İtalyan şirkətlərini dəvət edəcəyik. Bu, təbii işinə İtalyan şirkətinin cəlb etməsi. Biz təkcə Bakıda deyil, digər şəhərlərdə, o cümlədən azad olunmuş ərazilərdə də Zəfər muzeyləri və müharibə memorialları yaradacağıq. Bu, bir səhədir.

İtalyan şirkətlərinin dəvət etdiyim digər sahə enerji istehsalıdır. Müharibədən sonra neimki təmaslar qurulub, həttə ilkin sənədlər belə imzalanıb. Azad olunmuş ərazilərdə enerji istehsalı üçün nəhəng potensial var, xüsusilə də söhbət yenilən enerji mənbələrinə - su, günəş və küləkdən əldən olunan enerji gəlir. Dediyim kimi, ilkin sənədlər artıq imzalanıb. Biz azad olunmuş ərazilərdə İtalyanın kənd təsərrüfatının inkişafı təcrübəsindən də faydalanmaq niyyətindəyik, çünki həmin ərazilər münbit torpağa malikdir və orada maksimum məhsuldarlıq əldə etmək olar. Dəyə bilərəm ki, hazırda azərbaycanlı həmkarları ilə fəallığı başlanmış xarici şirkətlər Türkiyə, İtalya və Böyük Britaniya-dandır.

Əlbəttə, biz yenidənqurmanın ilk mərhələsindəyik. Yenidənqurma başlayıb, infrastruktur layihələri icra olunur, ancaq gələcək üçün nəhəng potensial var və digər ölkələrdən də yeni şirkətlər işə başlayacaq. Biz bütün dostlarımızın yenidənqurma işlərində iştirakını və bu imkanlardan faydalanmasını arzulayıyıq. Ölkə, hökumət və xalq olaraq biz yaxşıqlığı unuturuq. Biz bu yaxşıqlığı hər zaman qələbimizdə saxlayır və bunun qarşılığında buna bərabər yaxşıqlıq etməyə çalışırıq. İtalya ilə dostluq münasibətlərimizi, güclü siyasi əlaqələri, İtalyan şirkətlərinin böyük təcrübəsini, - əminəm, siz də mənimlə razılaşsınız ki, İtalya dünya mədəniyyət mərkəzlərindən biridir, - bizim dini və tarixi abidələrimizin bərpası planlarını nəzərə alsaq, burada geniş və çoxşaxəli əməkdaşlıq imkanları olacaq.

Beynəlxalq Böhran Qrupunun Türkiyə nümayəndəliyindən **Nigar GÖKSEL**: Cənab Prezident, dönuş yasaq, eyni zamanda, parçalanmış həyatların faciəsini, insanların dəyən ziyanı təşəvvür edə bilmədik. Mən hesab edirəm ki, yenidənqurma ilə yanaşı, Ağdamın yerli sakinləri öz evlərinə qayıdanda onların yaxınlıqdakı erməni kəndləri ilə qarşılıqlı əlaqədə ola bilmələri üçün etimadın yaranması müəyyən vaxt və səy tələb edəcəkdir. Mənə maraqlıdır, Siz bu etimadın inşallah bir gün yanaşı, sülhəməllər olmadan yaşaya biləcəyiniz üçün Ermənistan tərəfindən, eləcə də Qarabağdakı ermənilərdən hansı addımları gözləyirsiniz. Mən, həmmi-nin daha geniş planla bilmək istərdim. Siz yaxın və orta müddətdə perspektivdə Türkiyənin Ermənistanla sərəhdani açmasının həm regional integrasiya baxımından, həm də cəmiyyətdə geniş şəkildə müşahidə etdiyimiz türkofobiyanın azalması baxımından faydalı olacağını düşünürsünüz mü? Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham ƏLİYEV: Təşəkkür edirəm. Sözsüz ki, azərbaycanlıların və ermənilərin gələcəkdə necə qarşılıqlı əlaqədə olacağını proqnozlaşdırmaq çətinliklidir. Düşünürəm ki, bu, əhəmiyyətli dərəcədə siyasətçilərin iradəsindən və siyasi müdrikliyindən asılı olacaq. Çünki düşüncəm ki, körpülər yaratmaq çalışmaq üçün burada və İrevanda bizim daha fəal olmağımıza ehtiyac var. Əlbəttə ki, əgər Ermənistan bunu istəyirsə, biz onların niyyətlərini nə olduğunu bilirik. Onlar heç vaxt bu barədə ətraflı məlumat verməyiblər. Mən artıq dəfələrlə açıq şəkildə bildirmişəm ki, biz münaqişə səhifəsini bağlamaşsın hesab edirik. Biz, həttə Ermənistanla mümkün sülh razılaşması barədə danışıqlara ehtiyac var. Mən bunu bir neçə dəfə demişəm. Bizim planlarımız budur. Lakin biz Ermənistan tərəfdən bu cür mesajlar almırıq. Ermənistanın baş naziri susur, Ermənistanın xarici işlər naziri çox aqressivdir və indi Ermənistan əlaqələri deyil ki, Azərbaycanla qarşı aqressiv olmağı özünə rəva görür. Onlar müharibə vaxtına baş verdiyi xatırlamalıdır. Ermənistan müxalifəti hazırda faktiki olaraq istərikadadır və azərbaycanofobiya, türkofobiya və ermənilərə qarşı istehsalatçıların əsas - bu, hər zaman çox mühüm olub, - lakin indi zənnimə, yegane amilə çevrilib. Mən əminəm ki, onlar öz seçki kam-

paniyalarını azərbaycanofobiya, türkofobiya, revanşizm hissirləri üzərində quraçaqlar. Ona görə də biz bu qarşılıqlı fəallığı birtərəfli qayda qura bilmərik. Bizim vətəndaşlarımız aydındır. Biz buna hazırıq. Bu, asan olmayacaq. Ağdam və digər ərazilərə qayıdacaq keçmiş qaçqınların ermənilərin onları torpaqlarına, əzizliklərini qəbirlərinə, dini abidələrinə nə etdiyini görcəklik. Onlar ne hiss edəcəklər? Mən proqnozlaşdırıram. Mən müharibə vaxtı təmas xəttinə yaxınlaşanda, Ağdamı yalnız binokllarla görə biləndə və bütün işğal olunmuş ərazilərə gedəndə eyni hissi keçirmişəm. Bəli, mən Prezidentəm və vəzifələrimə uyğun davranmalıyam. Lakin biz hamımız insanıq, hissələrimiz var. Biz onları gizlədə bilmərik, onlara nəzarət edə bilmərik, lakin bəzən bu, çox çətin olur. Buna görə də mən proqnozlaşdırıram bilmərəm, əksinə, mən keçmiş azərbaycanlı qaçqınların ne hiss edəcəyini proqnozlaşdırıram bilmərəm. Lakin Prezident olaraq, gələcəyə baxan bir şəxs olaraq, əgər Ermənistan bizə müsbət işarələr versə, biz bu əlaqələrlə qura bilmək üçün hər şeyi edirik. Bizim tərəflərdən birtərəfli qayda edilənlər, mən artıq qeyd etmişəm, bunun aydın göstəricisidir. Mənə inanın ki, biz bunların heç birinin olmasına imkan verməyə bilmədik və heç kim bizi məcbur edə bilməzdi. Biz bunu düşünmüş şəkildə etmişik. Bu, birinci, ikinci suala gəlincə, biz Türkiyəyə münasibətde siyasətlərinin yenidən nəzərdən keçirilməsi ilə bağlı Ermənistan istəbilməndən bəzi işarələr və bəzi zəif fikirlər gördük. Həttə münaqişə zamanı mən dəfələrlə bu barədə danışıraq demişəm ki, tamamilə qəbul ediləməz və qəribədir ki, Ermənistan kimi kiçik, yoxsul və zəif ölkənin Türkiyə kimi böyük və güclü ölkəyə qarşı ərazi iddiaları var. Onlar öz ideoloji düşüncələrini qədrə tabe idilər və türkofobiya dövlət siyasəti oldu ki, onlar hətta realıq hissini itiriblər. Bildiyimlə görə, Türkiyə hökuməti addımlarını çox konstruktiv şəkildə planlaşdırır. Lakin, əlbəttə ki, onlar adekvat cavab almırdır. Ermənistan əli olaraq nə etməlidir? Onlar Türkiyəyə qarşı ərazi iddialarından əl çəkməlidir, öz konstitusiyalarını yenidən yazmalıdırlar. Onlar yeni konstitusiyaya qəbul etməlidirlər. Onlar bunun planlaşdırılmasını, lakin bu, hökumətin özünü gündəliyi qüvvəndir. Hökumət öz siyasi mövqeyini gücləndirmək istəyir. Lakin, eyni zamanda, düşüncəm ki, onlara yaxşı məsləhət verə bilərik. Əziz konstitusiyalarından Türkiyəyə qarşı ərazi iddialarını ölkəni konstitusiyasından digər ölkəyə qarşı ərazi iddiaları var. Zənnimə, bu, nadir haldır və hər kəs başa düşmüldür ki, tarix boyunca çoxsaylı müharibələr olub və onların soyqırımını başa çatdırmaq üçün yalnız Türkiyəni seçdilər? Türkiyə hökuməti bu məsələlərə qərəzsiz, obyektiv şəkildə məşğul olmaq üçün təcrübələrdən ibarət birge qrupları yaradılmasını açıq şəkildə dəfələrlə təklif edib. Lakin onları imtina ediblər. Niyə? Çünki onların siyasi dividentlər qazanmaq üçün bu saxta tarixə ehtiyacı var. Onlar bəzi ölkələrdə müdafiə, müəyyən yardım əldə etmək üçün bu saxta həkayədən istifadə edirlər. Beləliklə, mənim mövqeyim bundan ibarətdir. Eyni zamanda, ne əlavə edə bilərik. Əlbəttə ki, mən Türkiyənin andından danışa bilmərəm, lakin dəyə bildiyim sirt deyil. Bildiyiniz kimi, bu gün biz kommunikasiyanın açılması, xüsusilə Zəngəzur dəhlizini müzakirə edirik və Zəngəzur dəhlizi Türkiyənin razılığı və onların iştirakı olmadan açıla bilməz. Baxmayaraq ki, Türkiyə Azərbaycan, Ermənistan və Rusiya baş nazirlərinin müavinləri görüşündə üçtərəfli işçi qrupunda iştirak etmir. Türkiyə müzakirələrlə bağlı bizim tərəflərdən məlumatlandırılır və əgər Ermənistan kommunikasiyalarla bağlı çətinliklərə son qoymaq istəyirsə, onlar tranzit ölkə olmaq üçün hər hansı imkanı təklif etməyiblər. Bu, Türkiyə hökuməti tərəfidir. Beləliklə, top Ermənistan tərəfidir. Onların yaxşı həkimlərə ehtiyacı var. Mən dəfələrlə demişəm, onlar zəhərlənə bilərlər. Bu zəhər əsasən onların Fransanın çənubunda, Kaliforniyada, Krasnodar diyarında və bəzi başqa paytaxtlarda çox sakit və gözəl yerlərdə oturub öz heyatlarından zövq alan diasporundandır. Onlar iştirakırlar ki, keçmiş Dağlıq Qarabağda və Ermənistanda olan ermənilərin onların girovları, atəlləri olunsun, onlar da bezi iddialı və şovinist ideyaları ilə məşğul ola bilsinlər.

İlham Əliyev göstərdi ki, regionda söz sahibi Azərbaycanlıdır

Əvvəli 4-cü səh.

Bəli, Avropa İttifaqının bəzi aparıcı üzv dövlətləri ilə bağlı tənqidlər var idi. Lakin onlar müharibə vaxtı Avropa İttifaqının üzv dövləti kimi deyil, dövlət olaraq davrandılar. Ona görə də Avropa İttifaqına gəlincə, indi Avropa İttifaqını kömək etməyinə görə tənqid edən Ermənistandır. Lakin Avropa İttifaqının necə kömək edə biləcəyi böyük sual doğurur. Avropa İttifaqı oraya qoşularını göndərməli idi, ya necə? Mən bilmirəm.

Münaqişədən sonrakı inkişafda Avropa İttifaqının roluna gəlincə, mən artıq demişəm, biz Avropa İttifaqından yenicdən qurtulmuş, qaçqınların yerləşdirilməsi ilə bağlı bizə necə kömək etmək istədiklərinə və ya planlaşdırdıqlarına dair, - eger istəyirlərsə və ya planlaşdırırlarsa, - heç bir mesaj almamışıq. Bu, təkəmə maliyyə resursları baxımından deyil, həm də metodologiya baxımından bizim üçün böyük iş olacaq. Biz heç vaxt belə vəziyyətə düşməmiş ki, yerləşəksən edilməmiş əraziləri bərpa etməli olacaq. Buna necə planlaşdırmaq, hansı addımlar atmaq, addımları hansı ardıcılıqla atmaqla bağlı məsləhət verən müəyyən beynəlxalq təcrübə ola bilər. Əlbəttə ki, beynəlxalq təşkilatlar, o cümlədən Avropa İttifaqı hər hansı təchizat və ya kömək nəzərdə tutsa, biz minnətdar olarıq. Bundan əlavə, siz dəyə bilərəm ki, pandemiya ilə əlaqədar bizim Avropa İttifaqı ilə yeni razılaşma ilə bağlı danışıqlarımız bir qədər dondurulmuşdu. Mən artıq açıq şəkildə bildirmişdim ki, COVID bu və ya digər dərəcədə bitən kimi, vəziyyət daha sabit olan kimi biz danışıqlara yenidən başlayacağıq. Bu razılaşmanın böyük hissəsi artıq razılaşdırılıb, cəmi 7-8 faiz razılaşdırılmıdır. Ona görə də biz Avropa İttifaqı ilə six əməkdaşlığımızı davam etdirməyi planlaşdırırıq. Həttə müharibə zamanı və müharibədən sonra bizi hücum edən Avropa İttifaqının üzv dövlətlərinin bəziləri artıq münasibətlərində dəyişikliklər edib. Sizə deyə bilərəm ki, müharibədən sonra Avropa İttifaqı üzv çəmi bir ölkə var ki, onun xarici işlər naziri özünə Azərbaycan barədə çox uğurlu olmayan fikirlər söyləməyi rəva görüb. Biz demək olar ki, sessiz qaldıq. Yalnız bizim Xarici İşlər Nazirliyimiz cavab verdi, çünki biz bu ölkədən çox "qorxuorduk". Mən sizə də bizə əmansızcasına hücum edən bu ölkədən çox "qorxmadığı" məsləhət görürəm. Mən bütün rəsmi şəxslərimizə dedim ki, sessiz qalsınlar, əks halda onlar gəlib bizi "işğal edərlər". Bilirsiniz bu hansı ölkədir? Bu ölkə Lüksemburq adlanır. Sadəcə, müqayisə üçün sizə deyə bilərəm ki, bizim azad etdiyimiz ərazilər dörd Lüksemburq ərazisinə bərabərdir. Ona görə də Lüksemburğun xarici işlər naziri yaxşı olardı öz qaçqınısına qalsın və bu əhəmlərə son qoysun. Lakin bundan başqa, müharibədən sonra mənfi heç nə baş verə bilməz. Biz ümid edirik ki, Avropa İttifaqı bizim böyük tərəfdaşımız olmağa davam edəcək. Xüsusilə əvvəl qeyd etdiyim kimi, Avropa İttifaqının 9 üzvü ilə bizim strateji tərəfdaşlıq üzrə əməkdaşlıq formatımız var.

Hikmət HACİYEV: Təşəkkür edirik, cənab Prezident. Amudna Pol bizim siyahımızda sonuncu çıxışçı idi. Dəyərli və qiymətli vaxtınızı bizimlə birgə keçirdiyinizə görə bütün qrupumuz adından Sizə ən səmimi minnətdarlığımızı və hörmətimizi çatdırmaq istərdim. Siz bizimlə təlimatları, baxışları və fikirləri bölüşdünüz və buna əsaslanaraq səff Hafiz Paşayevlə birlikdə biz müzakirələrimizə davam edəcəyik. Biz, həmçinin gəzəki Bakı bulvarında Hərbi Qənimətlər Muzeyinə baş çəkəyik səbirsizliklə gözləyirik. Təşəkkür edirik, cənab Prezident.

Prezident İlham ƏLİYEV: Təşəkkür edirik. Çox sağ olun. Mən soruşmaq istərdim, bəlkə başqa kimi sualı var. Çünki elə görüncə bilir ki, sanki Hikmətdə çıxışçılarının siyahısı var, bir qədər sovet üslubuna bənzəyir. Ola bilsin ki, kimsə əlavə etmək istəyir.

Hikmət HACİYEV: Cənab Prezident, bu, açıq proses idi və biz onlardan siyahıya adlarını yazdırmayı xahiş etmişdik.

Türkiyədən olan iştirakçı: Cənab Prezident, bizə vaxt ayırdığınız üçün Sizə təşəkkür edirik. Səxavətiniz sayəsində, bir neçə kəlmə demək və Sizə qısa sual vermək imkanım oldu. Öncə erməni mifologiyasını dağıdan və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü ilə yanaşı, həm də Azərbaycanın psixologiyasını bərpa edən Böyük Qələbənin münasibətilə təbrik mesajlarını qoşduğumu bildirmək istərdim. Bu Qələbə psixologiyasını yüksəltdi. Bu iş çox vacibdir. Əvvəlki müzakirələrimizdə təklif etdiyim kimi, ekspert

adlandıracaqlar. Onu xain adlandıracaqlar və s. Suverenliyin cədvəlinə gəlincə, fikrimcə, mən artıq demişəm ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi başa çatıb. Hazırda Rusiya sülməramılı qüvvələrinin nəzarəti altında yaşayan ermənilər, əvvəl qeyd etdiyim kimi, biz Azərbaycan vətəndaşları hesab edirik. Bu regionun reinteqrasiyası zaman məsələsidir. Biz çox tələsməyəcəyik. Biz doğru olarıq. Zənnimcə, bu insanlar özləri başa düşəcəklər ki, qonşuları ilə normal münasibətlərin olması onlar üçün daha yaxşıdır. Hətta indi həmin ərazilərə bütün logistik dəstəyin Bərdə və Ağdamdan gətirilib bir vaxtda, daha çox aydın olur ki, bu, Azərbaycanın inteqrasiyası olmuş regiondur. 100 il əvvəl Laçın dəhlizi mövcud deyildi. 1930-cu illərdə Laçın və Kəlbəcərdə yollar xoş idi. İnsanlar yalnız atlarla gedə bilirdilər. Əlbəttə ki, bu regionun Ermənistanla əlaqəsi yox idi. O, Azərbaycanın qalan hissəsinə iqtisadi, sosial cəhətdən, hər cəhətdən tam inteqrasiya olmuşdu və bu, belə olacaq. Bu, reallıqdır. Biz hazırkı Hazırda Azərbaycanda mənfi erməni yaşayır. Mən müharibə vaxtı razılaşdırılmış cədvəl mövcudurmu? Yoxsa, Azərbaycanın suverenliyini mərhələli yanaşma qaydasında, proseslərin gedişatı ərzində həll etməyi düşünürsünüz? Lakin yəne də Sizi Türkiyə və region boyu bizə xoşbəxtlik bəxş edən Böyük Qələbəni münasibətilə təbrik edirik.

Prezident İlham ƏLİYEV: Təşəkkür edirik. Təbriklərinizə, dəstəyinizə görə təşəkkür edirik. Biz Türkiyənin, sözsüz ki, ölkənin liderinin, Prezidentin, yüksək rütbəli rəsmilərin, QHT-lərin, medianın, bütün türk cəmiyyətinin dəstəyini hiss edirik. Bu, yekdil, çox güclü dəstək idi və biz buna görə çox minnətdarıq. Düşünürəm ki, Ermənistan yeni realığı uyğunlaşdırmaq vaxt tələb edəcək. Onlar psixoloji cəhətdən buna hazır deyillər. Çünki artıq qeyd etdiyim kimi, onlarla manipulyasiya ediblər, onların beynlərini yuyublar. Onlar özləri üçün heç vaxt sahib olmadıqları saxta tarix yaradıblar. Mən çox dərinə getmək istəmirəm, amma həmin tarixi qəhrəmanlar belə onların özlərini göstərdiyi millətə məxsus deyil. Onların XX əsr tarixi tamamilə saxta tarixdir. Onlar bir-birini inandırmağa çalışırdılar və bəlkə də onların ən böyük problemi odur ki, onlar heç vaxt olmayan bir şeyə və neyə əldə edə bilmədiklərini dair planları bir-birini inandırmağa nail olublar. Əks halda, müharibədən əvvəl onlar yüksək səviyyədə, prezident, baş nazir səviyyəsində Sevr razılaşması haqqında danışırdılar. Onlar Türkiyəyə qarşı ərazi iddiaları barədə danışırdılar. Bu barədə danışmaq və bunu planlaşdırmaq üçün ağılsız olmaq lazımdır. Xatırlayırıq ki, bir neçə il bundan əvvəl gənc ermənilərlə görüşdə oxvatki cinayətlər prezident Sarkisyanın soruşulduğu ki, biz Türkiyədə qədim torpaqlarımıza nə vaxt qayıdacağıq, o dedi ki, bizim nəsil bu qələbəni qazandı, bunu etmək sizdən öhdəniz düşür. İndi Sarkisyan haradadır? O, Qarabağdan qaçdı. O, müharibə zamanı orada idi. O, oraya gəldi, lakin sonra müharibə qəhrəmanı hesab olunaraq Koçaryanla birlikdə qaçdı. Onlar qorxaqdılar. Birinci Qarabağ müharibəsində ayaqlarını itirmiş sabiq müdafiə naziri Ohanvyan təşəkkür edirik, çünki bir neçə gün əvvəl Şuşadan qaçmasıydı, Şuşada başını itirə bilirdi. Onların psixologiyası budur. Onları elə böyüdüblər ki, guya onlar dünyanın ən böyük millətidir, hətərfəli dəstəyə layiqdirlər, hər kəs onlara borcludur, heç kim bilmir nəyə görə və onlar şəxsi və korporativ üstünlüklər əldə etmək üçün saxta tarixlərdən istifadə edirdilər. İndi hamı başa düşəndə ki, onların ordusu mövcud deyil, onların 10 min fərarisi var, 10 min. "Məğlubedilməz ordu". Onların bütün qavrayışı dəyişib. Siz tamamilə haqlısınız, bu, travmadır, psixoloji travma. Lakin kim cavabdehdir? Özləri. Təkcə hakimiyyətdə olanlar deyil, bütün cəmiyyət cavabdehdir. Onlar gözələri açmalı, başa düşməlidirlər ki, bu mühitdə yaşamaq olacaqlar. Onlar Türkiyə ilə münasibətlərin qurulmasında Türkiyədən daha çox maraqlılırlar və maraqlı olmalıdırlar. Türkiyə sərhədi həmişəlik bağlı saxlanaraq yaşaya bilsin. Bu, Ermənistanla bir vaxtda danışırsınızsa, bəli, onun Naxçıvanla əlaqəsi olacaq. Məgər indi bizim əlaqəmiz yoxdur? Bəli, var. Bu, onlar üçün olacaq və onlar bu dəyişikliyi etməlidirlər. Lakin mənəndən soruşsanız ki, Ermənistanla siyasi dairədə vəziyyətə real baxacaq kimsə varmı? Xeyr. Hətta, əgər belə bir şəxs varsa, o, bunu heç vaxt açıq şəkildə etməyəcək. Çünki dərhal hücumla məruz qalacaq. Dərhal tənqide məruz qalacaq. Onu öz dillərində təhqir olaraq türk

gəlib. Çünki hər şey İran tərəfindən rəcaqlar və s. Sərhəddə bağlı narahatlıqlara gəlincə, düşünürəm ki, bu narahatlıqlar tamamilə əsassızdır. Post-müharibə dövrünün əvvəlində belə narahatlıqlar var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, xarici işlər naziri, xarici işlər nazirinin müavini Azərbaycanca səfər etdilər və biz, şəxsən mən onları hər ikisi ilə - cənab Zərif, cənab Əraççı ilə bunlarla bağlı fikirlərimizi geniş şəkildə müzakirə etdik və düşünürəm ki, bununla bağlı ortaq məxrəcə gəldik. Bilirəm ki, bundan sonra onlar Rusiyaya, Türkiyəyə və səfərlər ehtiyacı var idi. Lakin bilirsiniz ki, yüksək rütubə nümayəndə heyətləri, x

İlham Əliyev göstərdi ki, regionda söz sahibi Azərbaycandır

Əvvəli 5-ci səh.

Siz Fransanın Ukraynanın ərazi bütövlüyünü güclü dəstəklədiyini, lakin, eyni zamanda, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləmədiyini deməyiniz düzdür. Mən bunun necə adlandırıldığını bilərəm, lakin kobudluq etmək istəmirəm.

ABŞ-ın nə edə biləcəyi ilə bağlı. Siz özünüz qeydiniz əvvəldə ABŞ-ın olmadığını dediniz. ABŞ yox idi, biz də problemi həll etdik. Mən ABŞ-ın burada olmalı olduğunu demirəm, lakin yeni administrasiyadan bizə heç bir mesaj daxil olmadı. Administrasiya yarıdan formalaşmışdır, bu gün apreldir. Cənab Blinken Paşinyana zəng edib, onların nə haqqında danışdıklarını bilərəm. Yene də tarazlıq qorunmamışdır. Mən ədəz tələbi deyirəm. Lakin bu, həmsədr ölkədir, onlar tarazlıq şəklində davranmalıdırlar. Biz regionumuzla bağlı məsələdə ABŞ hökumətinin mövqeyinin nədən ibarət olduğunu bilirik. Prezident Bayden Novruz bayramı münasibətilə mənə məktub ünvanlamışdır. Bunun üçün ona minnətdaram. Lakin bu, sadəcə, təbrik mesajı idi. Mən bu tip mesajların başqa ölkələrə də ünvanlandığını bilərəm. Bu qəddir.

Türkiyənin Yaxın Şərq Araşdırmaları Mərkəzinin professor **Əhməd UYSAL: Təşəkkür edirəm, cənab Prezident. Sizi bir daha təbrik etmək istəyirəm, siz Sizinlə qürur duyuruq. Biz dünən Ağdamda olan dağıntıları müşahidə etdik. Sanki savaqsız müharibə**

zonasında idik. Onların etdikləri yeganə şey çala qazmaq idi. Heç bir tikinti-quruculuq işləri aparılmamışdır. Çox kədərli idi. Evləri, məscidləri dağıtmışdılar. Əlbəttə ki, Sizin icazənlə, Beynəlxalq Qarabağ Forumunun keçirilməsini təklif etmək istərdim. Bu da bir çox türk turistlərini, akademiklərini və biznesmenləri cəlb edərdi. Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham ƏLİYEV: Çox sağ olun. Yaxşı fikirdir. Hesab edərəm, ADA Universiteti bunun üzərində işləyə bilər. Mən bu ideyanı tamamilə dəstəkləyirəm. Tədbirlər burada, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə keçirilə bilər. Ağdamda gördükləriniz, demək olar ki, hər yerdədir. Füzulidə vəziyyət bundan daha pisdir. Çünki Füzulidə binalar yoxdur. Ağdamda yarı uçulmuş məscidi iki səbəbdən saxlamışdılar. Birincisi, bu məsafəni ölçmək üçün bir orientir idi. İkincisi də bu müşahidə nöqtəsi idi. Onlar bizim bu istiqamətdən hücum keçməyimizi gözləyirdilər. Bizim əraziləri işğaldan azad etdiyimiz yola baxsanız, görə bilərsiniz bir başa Ağdama getməmişik. Onlar bizi orada gözləyirdilər, onların çox mühüm müdafiə sədləri var idi. Çoxlu itkilər ola bilərdi. Bizim Ağdama yolumuz açıq olmuşdur və Ağdam Şuşadan sonra gəlirdi. Biz ora digər istiqamətdən getməyi planlaşdırırdıq. Ermənistanın baş naziri noyabrın 10-da kapitulyasiya aktına imza atmadığı təqdirdə onların iyirmi min itkinsin ola biləcəyini demişdi. Rəqəmlərdən

əmin deyiləm. Ağdamda iyirmi min əsgər var idisə, onda niyə döyüşmədilər? İşgal etdikləri əraziləri əldən verdikləri bir vaxt nəyə görə Ağdamda iyirmi min əsgər saxlayırdılar? Füzulidə, ümumiyyətlə, heç bir bina yoxdur. Qubadlıda hərbi anbar kimi istifadə etdikləri iki-üç bina saxlamışdılar. Zəngilanda bir qəsəbə salmışdılar. İnsanları məskunlaşdırmaq istəyirdilər, lakin onların insan resursları yox idi. Şuşaya nə etdiklərini də sizə deyə bilərəm. Onlar həmişə Şuşanın erməni şəhəri olduğunu deyiblər. Bu, nisbətən yeni şəhərdir, 1752-ci ildə Ağdam rayonundan gələn Pənəhəli xan tərəfindən salınmışdır. O, özünü müdafiə etmək üçün bu əraziyə bir qala kimi seçmişdir. Çünki ona müxtəlif yerlərdən hücum olurdur. 1805-ci ildə İbrahim xan Rusiya ilə Kürəkçay müqaviləsini imzalayana qədər Pənəhəli xan, onun övladları və nəvələri Şuşaya hökmdarlıq etmişlər. O, elə bilir ki, həyatını xilas edir, lakin bir ildən sonra İbrahim xan və onun ailəsi öldürülmüşdür. Biz bu tarixi bilməliyik. Kürəkçay müqaviləsinə və onu imzaladıqdan sonra Qarabağın hökmdarına qarşı nə baş verdiyinə baxmağı sizdən xahiş edirəm.

Deyirlər ki, Şuşa erməni şəhəridir, lakin onun vəziyyəti çox pis idi. Oraya birinci dəfə gələndə tamamilə təəccüblənmişdim. Hər şey dağılmışdır. Heç bir bina tikməmişdilər. Yalnız Ermənistan və qondarma Qarabağ rejiminin rəhbərləri üçün sovet vaxtında sanatoriya olan ərazidə iki villa tikilmişdir. Sizə bundan artığını

da deyə bilərəm. Hadruta və erməni qəsəbələri olan ərazilərə girəndə ola bilsin son iyirmi il ərzində belə yoxsulluğu heç yerdə görməmişdim. Diaspora topladığı pullarla bunlar nə etmişdilər? Hər il Kaliforniyada, Fransada, Rusiyada on milyonlarla dollar toplanan marafonlar təşkil olunurdu. Lakin onları görmək olmurdu. Beləliklə, biz Şuşanı bərpa etməliyəm və bərpa edəcəyik də. Qarabağ forumu yaxşı fikirdir. Bu təşəbbüsünüz üçün çox sağ olun.

Roma Sapientia Universitetindən **Daniel Pommier VINÇELİ:** **Təşəkkür edirəm, cənab Prezident. Ərazi bütövlüyünüzü bərpa etməyiniz münasibətilə Sizi təbrik edirəm. Düşünürəm ki, bu siyasi lider üçün ömründə bir dəfə baş verən nailiyyətdir. Şəxsən Sizi təbrik edirəm. Mən soruşmaq istəyirəm, Sizcə məcburi köçkünlərin işğaldan azad edilmiş ərazilərə qayıtmasına icazə verəcəkmi? Bilirəm ki, bu, vaxt tələb edən uzun prosesdir. Lakin zənnimcə, qayıdış prosesi ilə bağlı ümumi məlumatları verə bilərsiniz. Təşəkkür edirəm, cənab Prezident.**

Prezident İlham ƏLİYEV: Biz onları mümkün qədər tez qaytarmaq istəyirik. Onlar bu qədər gözləyiblər. Lakin ən böyük problem minalardır. Ermənistan bizə minaların xəritəsini verməyib, baxmayaraq ki, biz bunun onlarda olduğunu bilirik. Müharibə bitəndən sonra bizim hərbiçilərdən başqa, təkə müli şəxslər arasında 100-dən çox itkimiz var. 100-dən çox insanın 20-dən çoxu minalar-

dan həlak olub. Bu, daha bir müharibə cinayətidir. Çünki müharibə bitib. Niyə siz bizə minaların xəritəsini vermirsiniz ki, biz həmin əraziləri təmizləyə bilək. Ona görə də minaların təmizlənməsi ilə bağlı çox işlər görülməlidir. Minaların təmizlənməsi çox uzun bir prosesdir, bu, vaxt tələb edir. Çünki bizdə kifayət qədər ixtisaslı kadr yoxdur. Hazırda biz treninq təşkil edirik və həmçinin avadanlıq alırıq. İkinci mühüm məsələ, - ona artıq start verilib, - dəyərli ziyanı hesablamasın. Çünki biz Ermənistanı tötədikləri dağıntılara görə beynəlxalq hüquqi təsisatlara məhkəməyə verməyi planlaşdırırıq. Bu səbəbdən biz bütün dağıntıları sənədləşdiririk. Hər bir tikili üçün xüsusi pasportlar yaradırıq ki, bu, hüquqi prosesdir üçün sənəd olacaq. Əlbəttə ki, infrastruktur layihələri. Çünki biz insanları heç nəyin ortasına göndərə bilmərik. Orada layihəli yaşayış standartları olmalıdır. Biz artıq layihələrə başlamışıq. Mən onlardan bəzələrinin adını çəkmə bilərəm. Məsələn, Füzulidən Şuşaya, Şuşadan Cəbrayıla, Horadizdən Zəngilana, Bərdədən Ağdama avtomagistralların tikintisinə artıq başlanılıb. Bunların hamısı ilə bağlı proses artıq gedir. Bütöçə təsdiqlənib. Elektrik enerjisi istehsalı, xətlər, Şuşaya xətt artıq çəkilib. Şuşada elektrik stansiyası tezliklə açılacaq. Qeyd etdiyim kimi, maksimum 2 ilə bütün Qarabağ elektrik enerjisi ilə təchiz olunacaq. Sonra, su təchizatı, su kəmərləri yoxdur. İnsanlar oraya getsələr, nə yeyəcəklər, nə içəcəklər, kənd təsərrüfatı ilə necə məşğul olacaqlar? Biz düzgün planlaşdırmalıyıq. Əlbəttə ki, şəhərsalma, çünki hər şey yerləyeksən edilib. Ona görə də yeni şəhərsalma layihələri olacaq. Hazırda bununla da bağlı proses gedir. Biz dərhal başlamışıq və sizə deyə bilərəm ki, bizim təsdiqləyəcəyimiz ilk şəhərsalma layihəsi Ağdam və həmçinin digər şəhərlərdir. Biz Zəngilanda kəndlərdən birində pilot layihəyə başlamışıq - "ağıllı kənd". Düşünürəm ki, bərpa işlərinə ola bilsin gələn ay, ola bilsin iyunda başlanacaq. Ümidvaram ki, ilin sonunadək bu pilot layihə artıq həyata keçiriləcək. Eyni zamanda, mən müxtəlif ölkələrdən olan tərəfdaşlarımızla təmasların zamanı bizə şəhərsalma, kəndlərin tikintisi ilə bağlı ideyalar verə biləcəkləri üçün yətləri deyil. Dediym kimi, biz 4 Lüksemburq bərpa etməliyik. Bu, ciddi işdir. Bu səbəbdən, onların hamısının nə vaxt qayıdacağını demək çətinindir. Amma onlar mərhələli şəkildə qayıdacaqlar. Böyük ehtimal ki, qayıdış infrastrukturuna yaxın olan kəndlərdən başlayacaq. Məsələn Ağdam, Füzuli, Cəbrayılada elektrik və su xətlərini çəkmək daha asandır. Yavaş-yavaş biz davam edəcəyik. Eyni zamanda, biz hazırda, Laçında hava limanının inşasını planlaşdırırıq. Çünki Laçına getmək asan deyil. Oranı inşa etmək üçün

yük təyyarələrinə ehtiyac var. Həmçinin Kəlbəcərə də yol çəkilir. Mövcud yol indi Rusiya sülhməramlılarının nəzarəti altındadır. Bu yoldan istifadə edirik, ancaq bəzən nə vaxt və necə olacağı bilinmir. İndi biz çoxlu tuneller inşa etməliyik, çünki dağların hündürlüyü 3500 metrə çatır və burada əvvəllər yol olmayıb. Beləliklə, dəqiq nə vaxt olacağını demək mənəm üçün çətinindir. Ancaq ümidvaram ki, gələn ildən etibarən, mərhələli şəkildə köçkünlərin ilk qrupu yerləşdirilməlidir.

Pakistanın Qlobal və Strateji Araşdırmalar Mərkəzinin icraçı direktoru **Xalid Teymur ƏKRƏM:** **Mən protokoldan kənara çıxıb bir söz demək istəyirəm. Biz Sizin Facebook səhifəniz vasitəsilə bu konfransı Pakistanda da canlı yayımlayıırıq. Çox sayda gənc bu konfransı izləyir. Onlar mənə yazırlar ki, Sizin liderliyiniz təkcə azərbaycanlı gənclər üçün yox, eləcə də pakistanlı gənclər üçün motivasiya mənbəyidir. Onlar mənəndən xahiş edirlər ki, bütün iştirakçılardan cənab Prezidentin şərafinə xüsusi alqış istəyim.**

Prezident İlham ƏLİYEV: Sağ olun. Çox sağ olun. Gördüyümüz işlərlə bağlı, şəhərlərin əvvəlki görünüşü və dağıntılarla bağlı ilk nüsxə artıq sizə təqdim olunub. Bununla bağlı çoxlu kitablar olacaq. Bu, ilk nüsxədir. Bu, artıq paylanıb. Bu kitabı ilk əldə edənlər sizsiniz. Bir daha bizimlə olduğunuz və suallarınız üçün təşəkkür edirəm.

Sonda xətirə şəklində çəkilirdi.